

הלכה ערוכה

תשובות ופסקים שנתבררו בבית ההוראה

פרשיות קרח - חוקת תשפ"ו • גיליון צב

שור"ת ערוכות בקצרה

הכרעות ברורות ותשובות קצרות שנתקבלו ונשמעו
מפי מורינו הגאב"ד שליט"א בקו בית ההוראה

איך משערים שיעור לברכה אחרונה לשעירות סבתא (צמר גפן מותק)?

כפי נפח הסוכר שממנה נעשו השערות, אף ששינוי במשנה פ"ב מ"ח, "פת ספוגית (כלומר, שעשויה כספוג שיש בו נקבים קטנים), משתערת בכמות שהיא", דהיינו שכאשר משערים שיעור כוית, יש לשער את נפח המאכל כמות שהוא ולא לכוין אותו, אף שהוא ספוגי (כמו עוגה, לחם, חלה וכיו"ב), וכ"פ המ"ב (סי' תפ"ו ס"ק א'), וכ"כ החזון איש (עוקצין סי' ג' ס"ק ז' ד"ה ולענו), מאידך, בשו"ת זרע אמת (א"ח סי' כ"ט וה"ד בקוצר במחזיק ברה סי' ר"י ס"ק ג' ובשע"ת שם) כתב, שלענין ברכה אחרונה בעין דיהנו מעין בכיות, וכאן לא נהנו מעין בכיות, ולפי"ז צריך לשער כל עוגה בנפח הקמח שממנו היא עשויה. וכ"כ המ"ב שם (ס"ק א'), "היה פת סופגני שנתפח עד שאין האוירים שבו נרגשים, האוכל כוית ממנו כמות שהוא אינו מברך, דלפי האמת לא אכל כוית". ונראה שבנידון דידן לכו"ע, כיון שהנפח מצטמק והולך מרגע לרגע, אין להחשיב את החללים לחלק מהמאכל, אפילו לדברי המ"ב בהלכות פסח, ולכן אין לשער אלא בכמות הסוכר המקורית, שהיא הנפח שאליו יחזרו השערות.

האם מותר לחמם בשבת על גבי סיר אחר, סיר שיש בו אורז או איטריות שספגו מים קרים, ונעת אין המים ניכרים בהם כלל. אסור. לא שייך ביטול ברוב לענין זה, ואסור לחמם את המים שלא נתבשלו. ואפילו לדעת המנחת כהן (משמרת השבת ש"ב פ"ב) שכתב: "שאפילו יש מעט שומן או מרק בדבר שנתבשל כל צרכו, עם כל זה מותר להניחו כנגד המדורה או לשרותו בחמין... כל שהרוב הוא דבר יבש", אין להתיר אלא בלח שנצטנן. ובפרט שברבינו ירוחם, שממנו מקור הדברים, הגירסה - "כל שיש בו רוטב וכו' והוא צונן". משמע לפי גירסא זו, שאפילו אם יש רק מיעוט רוטב אסור. וכך משמע גם מלשון השו"ע (סי' ש"ח סעי' ד') - "תבשיל שיש בו מרק", וכך עולה גם מלשון ש"ע הרב (סי' ש"ח סעי' י"א) שמתיר רק - "תבשיל יבש שאין בו רוטב כלל", וכך נראה להדיא מדברי החתם סופר (א"ח סי' ע"ד), שדן אם שייך להחשיב ביטול קפה לביטול אחר ביטול, וכתב: "והיינו קאפע שהוא יבש לגמרי ואין בו שום לחלוטית מים קרים, דאם לא כן אסור".

רוצה להראות מזווה הקבועה במזוזות הפתח לחבר, כדי שיוכל להתרשם מהכתב. האם מותר לו להוריד את המזווה לזמן קצר לצורך זה?

אסור. במנחת חינוך (מצוה תג) ועוד אחרונים נקטו, שעובר בכל רגע שאין מזווה בפתח, וצריך לחוש לדעתם, ולא לבטל מצות מזווה, אפילו לרגע אחד.

תשובה ערוכה

מאת מורינו הגאב"ד שליט"א

איחור בתשלום על רכישת דירה, באשמת המוכר

שיאלה: יע

בענין דין ודברים שבא לפנינו: שמעון קנה מראובן דירה, שיש עליה משכנתא, שראובן משלם אותה כל חודש. הדירה מושכרת, והשוכרים משלמים תשלום חודשי לראובן המוכר. בהסכם שחתמו ראובן ושמעון ביניהם נכתב, שעל כל יום של איחור בתשלום, ישלם שמעון הקונה סכום מסוים. עוד הוסכם ביניהם, שהדירה תעבור לחזקת שמעון הקונה, לאחר התשלום האחרון, ומזמן זה יחולו תשלומי המשכנתא עליו, והוא יקבל את דמי השכירות שמשלמים השוכרים המתגוררים בדירה. בחוזה נכתב עוד, שכל התשלומים יהיו צמודים למדד. בסעיף נוסף נכתב, שעל ראובן המוכר להמציא לשמעון את כל המסמכים הנדרשים להעברת הדירה על שמו, עד ליום התשלום האחרון. ראובן המוכר לא הצליח להמציא לשמעון הקונה, את המסמכים הנדרשים, עד לתאריך שבו היה על שמעון הקונה לשלם את התשלום האחרון, ומשכך עיכב שמעון את התשלום למשך חודש נוסף, עד שהומצאו לו המסמכים.

ראובן ושמעון שואלים: א. האם על שמעון הקונה מוטל לשלם את הסכום שהתחייב לשלם, על כל יום של איחור בתשלום, על החודש שעייכב את התשלום האחרון. ב. האם שמעון הקונה אמור להתחיל לשלם את המשכנתא, מתאריך התשלום המקורי, או מיום התשלום בפועל. ג. האם שמעון הקונה אמור להתחיל לקבל את תשלום השכירות, מתאריך התשלום המקורי, או מיום התשלום בפועל. ד. האם סכום התשלום יחושב לפי המדד בתאריך התשלום המקורי, או לפי יום התשלום בפועל?

תשובה: יע

א. שמעון הקונה אינו חייב לשלם תוספת, בגלל האיחור בתשלום האחרון.

ראשית ראוי להזכיר, שכדי לא להכנס לאיסורי ריבית, כשמתחייבים בהסכם המכר לשלם סכום נוסף, במקרה של איחור בתשלום, צריך להוסיף היתר עיסקא כנספת להסכם המכר, או לפחות לציין בהסכם, שההסכם כפוף להיתר עיסקא כתקנת מהר"ם ז"ל. וכן כדי שהקנסות יועילו - צריך להוסיף שהכל נעשה דלא כאסמכתא. בכל אופן במקרה דנן, שמעון הקונה אינו חייב לשלם את הסכום שהתחייב לשלם, אם יאחר בתשלום, כיון שהאיחור אירע מצד המוכר, ולא באשמתו. ואף שבנוסף ההסכם לא נזכר בפירוש, שהתשלום הנוסף יהיה רק במקרה של איחור בתשלום באשמת הקונה, ולא אם האיחור מצד המוכר, הרי זה בכלל 'דברים שבלבו ובלב כל אדם', שלא היתה דעת הקונה להתחייב לשלם, במקרה שהעיקוב יהיה מצד המוכר.

המשך בעמוד ד'

משיבים בהלכה

תשובות מרבני בית ההוראה בשאלות שנשאלו בקו הלכה למעשה

הרב הגאון מנחם שלמה עזוב שליט"א

מרבני בית ההוראה

גוף נקי בקריאת שמע

שאלה:

העומד ממש לפני סוף זמן קריאת שמע, וצריך לנקביו, האם עדיף לקרוא קריאת שמע בגוף שאינו נקי, או שמא אין לקרוא באופן זה, אף שיפסיד את המצוה בזמנה?

תשובה:

יש לדון בזה מצד שני איסורים: א. כל תשקצו, והוא האיסור להעמיד את עצמו כשצריך לנקביו, באופנים שיבוארו להלן. ב. מצות 'הכון', והוא איסור תפילה בגוף שאינו נקי. ויש כמה חילוקים ביניהם, כגון באופן שיכול להעמיד את עצמו למשך זמן, פחות מכדי הילוך פרסה, שאין בזה איסור 'כל תשקצו', אך אסור משום 'הכון'. וכן המעמיד עצמו מקטנים, יש בזה משום 'הכון', אך לגבי 'כל תשקצו', יש אומרים שאין בזה איסור (עיין בשו"ע ד"ר א"ח סימן ג').

מקור איסור כל תשקצו: איתא בגמרא (מכות ט"ז), "המשהה את נקביו, עובר משום לא תשקצו". וכתב שם הריטב"א, שיש אומרים שהוא מהתורה, ומסקנתו שהאיסור מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא (שעיקר הפסוק נאמר במאכלות אסורות). וכן נראה מרמב"ם בספר המצוות (ל"ח קע"ט). ועיין בשערי תשובה (א"ח סימן ג') שהספק בזה, ובשו"ע ד"ר (שם מהדו"ת) נקט להלכה, שהאיסור מדברי סופרים.

ובגדר האיסור כתב שם בשו"ע ד"ר, "שהוא נצרך ומתאוה הרבה, בענין שאילו לא היה מעמיד עצמו בכח, ומגביר כח המחזיק על כח הדוחה, היה כח הדוחה גובר מאליו על כח המחזיק, ועושה צרכיו בלי שום סיוע דוחק שידחוק האדם עצמו כלל, אפילו מעט מועיף". ואם יכול להעמיד את עצמו יותר מזה, אינו בגדר משהה נקביו, והוא רק בגדר שב ואל תעשה, וכן משמע מדברי הרמ"א בסימן צ"ב (ס"ב).

הכון לקראת אלוך: לענין תפילה התחדש דין מיוחד, ומקורו מהגמרא (ברכות כ"ג), שמאחר והמתפלל הרי הוא כעומד לפני המלך, אסור להתפלל בגוף שאינו נקי, גם כשאנו עוברים על כל תשקצו, וזאת משום שנאמר - 'הכון לקראת אלוך ישראל' (עמוס ד' י"ב), וכן נלמד מהפסוק - 'שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלוך' (קהלת ד), ודרשו, שמור נקבך, בשעה שאתה עומד בתפלה לפני. ונפסק בשו"ע (א"ח סימן צ"ב), שאפילו מי שאינו צריך מיד לנקביו, אלא אינו יכול להעמיד את עצמו עד פרסה, אסור להתפלל, ואם התפלל תפלתו תועבה (ועיי' שכתבתי אסור וגם ביותר מפרסה - על פי גירסת רבינו יונה).

אך כאמור לעיל, אין זה ענין לאיסור כל תשקצו, כי מצד איסור כל תשקצו, אין איסור גדול יותר בשעת תפילה. ועיין בתשובת הרא"ש (כל ד), שכתב לגבי מי שאינו יכול להתפלל בלא הפחה, שמוטב שיעבור זמן תפילה, מאשר להתפלל בצורה זו. וכן נפסק להלכה בשו"ע (סימן פ'). ופשוט שבהפחה אין איסור 'כל תשקצו' (ועיין ב"י סימן ק"ג), אלא הטעם בזה, מפני שאין הדרך לדבר כן אל המלך.

דין הכון בקריאת שמע: לכאורה היה נראה, שאם אין חשש 'כל תשקצו', מותר לקרוא קריאת שמע, ואין בזה חוב מצד 'הכון', והאיל ואינו בגדר עומד לפני המלך, אלא רק כקורא דיוטגמא של המלך (עיין רש"י ברכות כ"ה). אלא שבהגהות מיימוניות (פ"ד מהלכות תפילה) הביא בשם רבינו שמחה, שכל זמן שגוף משוקץ, אסור לומר כל דבר שבקדושה, כגון לקרות קריאת שמע ושאר ברכות, והובא להלכה ברמ"א (שם). אמנם בדיעבד יצא ידי חובתו, כמבואר במשנ"ב (ס"ו). ואם יכול להעמיד עצמו יותר מפרסה, לא אסור בזה אפילו לכתחילה (משנ"ב סק"ז).

הפסק בתפילה: כל זה כשעומד לפני התפילה, אבל אם בדק עצמו לפני התפילה, ושוב התעורר לו צורך באמצע התפילה (באמצע שמו"ע), כתב הרשב"א שלא יפסיק, אלא יגמור להתפלל, מאחר שבדק את עצמו קודם התפילה, הרי קיים מצות 'הכון', וכעת אסור לו להפסיק באמצע התפילה, וכן פסק המחבר. ובאופן שהתעורר לו צורך באמצע התפילה, במצב שעובר בכל תשקצו, נחלקו שם הרמ"א והמג"א בזה, והכרעת מג"א להלכה, שאיסור הפסק בתפילה גובר על איסור כל תשקצו, ולא יפסיק (אמנם בקריאת שמע יפסיק, משום שאין ההפסק חמור כ"כ, משנ"ב סק"ב).

כשעול להפסיד זמן קריאת שמע: לפי כל הנ"ל, נשוב להכריע בגידון דידן, ויש לחלק בין האופנים דלהלן: א. אם יכול להעמיד את עצמו קצת, בפחות מכדי הילוך פרסה, שאינו עובר משום 'כל תשקצו', אלא שלכתחילה יש לקרוא בגוף נקי, משום 'הכון', וכמו שכתב הרמ"א, מכל מקום פשוט שעדיף לקרוא קריאת שמע בזמנה, מאשר להפסיד את המצוה.

וכן נראה ממה שהעיר רעק"א (סימן פ') על השו"ע (שם), שהכריע לגבי מי שאינו יכול להעמיד את עצמו מלהפחית, שמוטב שיעבור זמן קריאת שמע ותפילה, ותמה ברעק"א שהרי קריאת שמע דאורייתא, ובודאי שיש להקדים ולקרוא קריאת שמע. וכן נקטו השו"ע ד"ר והמשנ"ב שם [ואע"פ שהיה אפשר לחלק בין הפחה לגוף נקי, שאיסור הפחה אינו מעיקר הדין, ובפרט שהגר"א חלק בהפחה מכל וכל. מ"מ אין נראה לחלק, היות שגם חיוב 'הכון' אינו מוזכר בש"ס לגבי קריאת שמע, ובפמ"ג א"א סק"ב כתב, דאף איסורא ליכא, כי אם מצוה להיפנות]. לכן נראה, שעדיף לקרוא קריאת שמע בזמנה, מאשר להפסידה מחמת גוף נקי. ב. באופן שאין יכול להעמיד את עצמו כלל, שאסור משום כל תשקצו, יש לעיין בזה. שמצד אחד, יש לדחות את איסור כל תשקצו שהוא מדרבנן, כדי לא להפסיד קריאת שמע בזמנה, שהיא מדאורייתא (עיין בפמ"ג בפתיחה לק"ש, שדן אם זמנה מדאורייתא, וממש"כ רעק"א בסימן פ', נראה שהוא מדאורייתא), אך מאידך מצאנו בכמה מקומות, שחז"ל העמידו את דבריהם אף במקום תורה (עיין מג"א סימן רנ"ד סק"ב, בשם ספר קיקון דיונה, וברעק"א שם) ובפרט באיסור זה, שאסמכתא אקרא.

ואע"פ שמדברי המג"א הנ"ל עולה, שהתירו לעבור על כל תשקצו, משום הפסק בתפילה, אין לדמות מילתא למילתא, כי הפסק בתפילת שמו"ע חמור יותר, שהרי הוא כעומד לפני המלך, עד שאמור שאפילו נחש כרוך על עקביו, לא יפסיק, משא"כ זמן ק"ש, שאע"פ שהוא מהתורה, שמא אינו חמור לדחות את איסור כל תשקצו. וכך נראה לדיק ממש"כ המשנ"ב (סימן פ' ס"ג), "אם בדק את עצמו, ואינו רוצה עתה לנקביו, זה נקרא מן הדין גוף נקי, וחלילה לאחר שוב עבור זה זמן ק"ש, או אפילו רק תפלה בצבור". ונראה מדבריו, שבאופן אחר שאינו בגדר זה, יש לאחר זמן קריאת שמע.

אך לכאורה יכול לקרוא את הפסוק הראשון, שאין בו כמעט שיהיו, ולפי כמה דעות יוצא בזה ידי חובת קריאת שמע מדאורייתא (עיין בשו"ע ד"ר ריש סימן נ"ח, וכן הכריע במשנ"ב סימן מ"ו סק"א). העולה להלכה:

העומד סמוך לסוף זמן קריאת שמע, וצריך לנקביו באופן שאין כל תשקצו (או שצריך רק לקטנים, שיש להקל בזה) יקרא קריאת שמע. ובאופן שיש בזה משום כל תשקצו, נראה שאסור להשתהות, אך יקרא פסוק ראשון של שמע.

הרב הגאון חיים מרדכי עזוב שליט"א

דומ"ץ בבית ההוראה

מו"ץ בק"ק נדרבורנה

חשש ריבית, כשיקיימת הנחה למשלמים במזומן

שאלה:

בעל עסק שמעוניין לדרבן את הקוחות לשלם במזומן, האם מותר לו להציע הנחה למשלמים במזומן, או שנגרם בכך חשש ריבית, לאלו שישלמו מחיר קר יותר באשראי?

תשובה:

א[שנינו במשנה (ב"מ ס"ה), "מרבין על המכר וכו'. מכל וכל את שדהו, ואמר לו - אם מעכשיו אתה נותן לי, הרי היא שלך באלף זוז, אם לגורן, בשנים עשר מנה, אסור". וביאור שם בגמרא, "סיפא, כיון דזבני נהנה ובעי מישקל דמי מעכשיו, הלכך אגר נטר ליה, ואסור". והניינו, שהאיסור נגרם מחמת שקונה את המוצר כעת, ומשלם מחיר יקר יותר, עבור ההמתנה לתשלום עד שעת הגורן. ועיין בבית יוסף (י"ד סימן קע"ג ד"ה בד"א דמתנה), שהיות והריבית היא באופן שישלם י"ב מנה, בשכר ההמתנה לגורן, א"כ האיסור הוא רק באופן זה, אבל מותר לקנות במחיר הכול יותר, שהרי באופן זה אין בכך כל איסור, וכן נפסק שם בשו"ע (ס"ו) ורמ"א (ס"ג).

והנה כתב החכמת אדם (כלל ק"ט דין ה'), שכמו כן יש להתיר, באופן שכל הסוחרים בעיר מוכרים ב"ב מנה, ובאחת החנויות המוכר מוזיל את המחיר לתשלום במזומן, שאם ישלם כעת, המחיר י' מנה, ואם לא ישלם כעת את כל הסכום, המחיר יהיה י"ב מנה, כמו בשאר החנויות. שהיות והמחיר האמיתי הוא י"ב מנה, אלא שהמוכר מוזיל למשלמים באופן מיידי, אין בכך איסור ריבית (וכדבריו כתב גם המחנה אפרים, מלוה ולוה - ריבית סימן ל"א). אולם כנגד זה, הרבה אחרונים כתבו לאסור, שהרי עצם זה שהלוקח היה יכול לקנות את המוצר הזה, במחיר זול יותר, באמצעות תשלום במזומן, אם כן נמצא שקביעת המחיר היקר בהקפה, הרי היא כריבית ואסורה (משה) למלך ריש פ"ח מהלכות מלוה ולוה, ועיין שם שדהה את דיוק לשון הרמב"ם, ועיין שם בגליון רע"א שדייק כן מהמלחמות בב"מ ס"ב. וכן פסקו בשו"ע ד"ר סעיף י"ח, ופתיחת תשובה שם סק"ה).

קו 'הלכה למעשה' - מענה הלכתי 24 שעות ביממה 03-8055000

תשובה:

איתא בגמרא (שבת כד): שמצוה לשרוף תרומה טמאה, וכך כתוב בשו"ע יו"ד סימן שכ"ב לענין חלה (שגם היא בכלל תרומה). ונחלקו הראשונים בטעם הדבר. רש"י, תוס' והרמב"ם כתבו, שדומה לקודש, והיינו שיש מצוה מיוחדת לשרוף קדשים שנטמאו, ובכלל זה מצוה לשרוף חלה טמאה. וברש"י כתב טעם אחר, שחייב הביעור הוא כדי שלא ישהנה בביתו, ויבוא לידו תקלה. ולפי טעם זה, אין צריך שריפה דווקא, והעיקר לאבדה מהעולם.

להלכה נקטו הפוסקים, שמצוה לשרוף תרומה טמאה (מקור חיים סימן תנ"ו, ושם במשנ"ב סק"ל). ונחלקו האחרונים, אם המצוה מדאורייתא או מדרבנן (עיי"ש בשע"צ סקמ"ח). ומכל מקום בחלה בזמן הזה, שהיא מדרבנן, לכו"ע מצות השריפה מדרבנן.

לכן בודאי שאם יש אפשרות, צריך לשרוף את החלה, ולקיים את המצוה מדבריהם בתיקונה.

והנה לגבי חשש תקלה, כתב הרמ"א (יו"ד של"א ס"ט), שבזמן הזה אין לחוש לתקלה, ויכול להשאיר את התרומה בביתו. אמנם הט"ז כתב (שם ס"ט), שהיהיר לעשות כן, הוא רק אם יש לו כלי מיוחד, שמניח שם את התרומה הטמאה, וכן פירש המנחת יעקב (ח"ד סי"ג) את דברי הרמ"א. והגר"א בביאורו חולק על הרמ"א ומחמיר, שאף בזמן הזה יש לחוש לתקלה, וכ"כ במטה אפרים (סימן תרכ"ה מגן האלף סק"א) והחזו"א (מעשרות סימן ב' סק"ג), וביאר הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (דרך אמונה תרומות פ"ד ה"ד בביאור ההלכה), שההיתר שכתב הרמ"א היה רק בזמן שיושב ארץ ישראל מועטין, ואין התרומה מצויה, אבל בימינו שהתרומות מצויות, יש לחוש לתקלה. ועיי"ש בחזו"א, שהחמיר לגבי זמן היתר השהייה, שיכול להשהות רק עד יום אחד, ולא יותר.

נמצא להלכה, שאם אין אפשרות לשרוף מיד את החלה, עכ"פ יוציאה מביתו, ולכתחילה לא ישהה מלשורפה, יותר מיום אחד.

ובלא הכי יש לעורר, שאין להשהות את חתיכות ה"חלה", על מנת לשרוף בשריפת חמץ, כי מלבד חשש התקלה, עלולים להיכשל ח"ו באיסור בל יראה. שהנה איתא בגמרא (פסחים מו:), שכל שיש ברשותו בפסח, חמץ שנותר אצלו מהפרשת חלה, אף שהוא ממון כהן, מכל מקום עובר עליו בבל יראה, כיון שיכול להיחלץ על ההפרשה. וכך נפסק להלכה, כפי שמובא גם במשנ"ב (סימן תנ"ו סק"ג). ומבואר עוד באחרונים (מג"א סק"ג עמוד), שביטול לא יועיל בזה, כי כל שעדיין לא נשאל עליה, אינה שלו, ואין יכול לבטלו.

והנה בשריפת חמץ, מצוי הרבה פעמים, שהאש אינה שורפת את כל מה שמשליכים לתוכה, ונמצא שהמשהה את חתיכות הבצק, כדי לשרוף בשריפת החמץ, ולא נשרפו לגמרי, הרי הוא עובר על בל יראה מהתורה, שהרי אינו ברשותו לבטלו. וכן יש להעיר בזה, שיש המוסרים את חתיכות הבצק לשריפה, על ידי שמשליכים אותן לקופות המיועדות לכך, במהלך התקופה שלפני פסח, והרי הם מוסרים את בצקם לשליח, בתוך ל' יום לפסח, שכבר חייבים בביעור, אך יש לחוש בזה שאין שליח עושה שליחותו, ובפרט בדבר האסור מהתורה (גיטין ס"ד).

אך האמת, שבדיעבד יש על מי לסמוך בזה, כיון שהפרי חדש כתב (בסימן תנ"ו), שהיות ויכול להשאיל על ההפרשה, נידון כאילו הוא ברשותו, ואפשר לבטל את ה"חלה". וכן דעת החק יעקב (שם סק"ג), שאפשר לבטלה כשמבטל את החמץ, ואינו עובר בבל יראה, אף שכשבר אינו יכול להשאל, וכגון כשאכלו מהעיסה (אך הבית מאיר חולק עליו, עיי"ש), ובפרט שמדאורייתא אין זו חלה כלל, ויכול לבטלה. וכן יש סוברים, שכל חמץ שהוציא מרשותו, אינו עובר עליו מהתורה, אף שאינו יכול לבטלו (עיי"ש בביאור ל' סימן ת"מ ס"ד, שהביא מחלוקת האחרונים בזה). נמצא, שבדיעבד יש על מי לסמוך, שאף אם חתיכות הבצק לא ישרפו היטב, לא יעבור עליהן בבל יראה, אך בודאי שלכתחילה לא ראוי להמתין עם שריפת החלה עד ערב פסח, כי יצא שכרו בהפסדו, ובאופן שאין בידו לשורפה מיד, ישליכנה לאשפה.

והנה מבואר בגמרא (שבת שם), שיש להניח את התרומה בכלי מאוס, כדי שלא יבוא לתקלה. ולפי זה היה נראה, שהמשליך את חתיכות החלה לאשפה, לא יניח בשקית וכדומה, אלא ישליך לאשפה באופן שתימאס, ולא יהיה חשש תקלה. ובקונטרס תרומות ומעשרות ע"פ הוראות החזו"א (המבוא בדרך אמונה ח"ג עמ' 754), כתב, שיש לעוטפה בנייר, אך שם איירי בתרומה טהורה. ובחזו"א (דמאי סימן ט"ו סק"א) כתב, שאפשר שאסור לקלקלה ביד, ונראה מדבריו שלא חשש לתקלה. ויש שנוהגים לעטוף את החלה בשקית או בנייר, מפני כבוד המצוה. ובוודאי שאין זה מעיקר הדין.

אך בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד סימן י"ג) כתב, שצריך לנהוג בזה כעיקר הדין בשריפה, ורק אם אי אפשר לעשות כן, יתנה בעת ההפרשה, שאם לא יצליח לשורפה, תחול ההפרשה רק על פחות מכזית, ויעטפה בנייר ויניחה באשפה.

המורם מהאמור:

לכתחילה יש לשרוף את החלה באותו יום שהפרישה, ואם אין בידו לשורפה, לא ימתין לשורפה לאחר זמן, וכל שכן שלא ישהה אותה עד ערב פסח, אלא ישליך אותה לאשפה. ויש אומרים, שיש לעוטפה בשקית נילון וכדומה, ואחר כך ישליך אותה לאשפה.

ב) והנה כפי צורת התשלומים בימינו, ישנם מקרים שאף אם ישלמו למוכר תשלום מידי, כגון בכרטיס אשראי או בהעברה בנקאית, וכן בצ'ק שניתן להפקידו כבר בתאריך הרכישה, מכל מקום אין המוכר מרוצה מתשלום זה, כפי שהיה מרוצה מתשלום מזומן, ולכן אינו מאשר את ההנחה לכל המשלמים 'בתשלום מידי', אלא למשלמים 'בתשלום במזומן'. נמצא שבאופן זה, אין חשש בתשלום המחיר היקר יותר, באופן שפורס את המחיר בתשלומים, ואף שמטרת הלוואה היא לשלם את המחיר היקר, משום שאין בידו את האפשרות לשלם כעת את מלוא הסכום, ומצידו, הוספת התשלום היא עבור המתנת המעות, מכל מקום נראה, שאין זה כריזי, שהרי גם אם היה משלם תשלום מידי שאינו מזומן, היה המוכר גובה ממנו את המחיר היקר יותר, ונמצא שעיקר המחיר הוא התשלום היקר יותר.

ויש להוסיף, שהיה זה הוא אפילו באופן שהעדת המוכר לקבל תשלום במזומן, היא משום שזקוק למעות, וכביכול זקוק להלוואה, וכגון באופן שחשבונו הבנק במינעם וכדומה, ועל ידי תשלום במערכת הבנקאית, לא יצליח לממש את הכסף שיופקד לחשבונו, ולכן הוא מווייל את המחיר לכל לקוח שישלם במזומן, אף אלאו שמבקשים חשבונית המוכרת ברשויות, ובלבד אם ישלמו מיד ובמזומן. והטעם בזה, משום שהמחיר היקר אינו מוגדר כשכר עבור המתנת המעות, כל שהוא מוטל אף על המשלמים בצורה מיידית, בצורה שאינה נוחה למוכר.

וכמו שפשוט הדבר, שבאופן שישנן שתי חנויות המוכרות מוצר זהה, אלא שבאחת מהן המחירים זולים יותר, אולם אין אפשרות כלל לקנות בהקפה, והתשלום רק במזומן, ובחנות האחרת, יש אפשרות לפרוס את התשלומים, אך באופן כללי המחיר יקר יותר בחנות זו, אמנם המחיר אחיד לכל הלקוחות, בין למשלמים במזומן ובין למשלמים בהקפה - שבוודאי שמותר לקנות בחנות היקרה, אף שהסיבה לכך היא מפני שרצונו בהלוואה, ואם היה בידו כסף מזומן, היה קונה בחנות הזולה יותר, כך בנידון דידן, שאם יש מחיר אחיד לכל מי שאינו משלם במזומן, אין התעריף היקר נחשב כתשלום על המתנת המעות.

ג) אלא שיש לדון בזה, על פי המעשה המובא בגמרא (ב"מ ס"ה:), ב'טרשא דרב פפא', שהיה מכין שכר תמרים, ומוכר ללוואה בזמן הוול בתשרי, כפי השער של ניסן, וממתין לתשלום עד ניסן, וסבר רב פפא שמותר לעשות כן, משום "דשכרא לא פסיד, וזו לא צריכא, אנא הוא דקעבידא מילתא גבי לוקח", והיינו, שלדעתו "אגר נטר" במכירה, הוא רק באופן שרצונו למכור, במטרה לקבל את התשלום מיד, וכיון שהוא מסכים לדחות את זמן הפרעון, הרי זה כהלוואה, אבל כשאנו מרוויח כעת מהמכירה, ובאמת היה ברצונו למכור בזמן היוקר, וכל מה שמכר כעת, היה רק לטובת הלוואה, הרי זה כמכור רק באותו זמן, ולא נחשב להמתנת מעות, האסורה משום ריבית (מאירי שם ס"ה. ד"ה יש דרך אחרת).

אך רב ששת בריה דרב אידי, השיב לו, "מאי חזי מר, דקא אזלת בתר דידך, זיל בתר דידהו, דאילו הוה להו זוזי, שקלי כי השתא, השתא דלית להו זוזי שקלי, כיוקרא דלקמיה". והיינו, שהיות וההמתנה היא לטובת הלקוחות, אסור לעשות כן, שהרי אם היו להם מעות לשלם כעת, היו משלמים עכשיו במחיר הזול, ומה שמשלמים ביוקר, הוא משום שכר ההמתנה. וכן נפסק לאיסור (שו"ע שם).

ולפי זה, לכאורה יש לאסור בנידון דידן, שהרי הסכמת הלקוחות לשלם כפי המחיר היקר יותר, היא משום המתנת המעות, אך באמת יש לחלק, שהרי בטרשא דרב פפא, אם הלוואה היה משלם כפי המחיר כעת, היה משלם יותר בזול, ונמצא שההמתנה היא שגרמה לשער היקר. אך בנידון דידן, אין ההוול על הקדמת התשלום, אלא על התשלום 'במזומן', וכפי שנתבאר, שגם אם היה משלם באופן מידי, בהעברה בנקאית או בצ'ק, לא היה מקבל את המחיר הזול, ומשכך - אף באופן שישלם באשראי ובהקפה, אי אפשר לומר שמשלם את המחיר היקר יותר משום ההמתנה, ולכן הדבר מותר.

העולה לדניא:

באופן שהמוכר מציע מחיר זול, למשלמים במזומן בלבד, וההנחה אינה תקפה למשלמים באחת האפשרויות של תשלומים בנקאיים וכדומה, מותר לשלם את המחיר היקר יותר, אפילו באופן שקונים בהקפה.

הרב הגאון ישראל שפירא שליט"א

דומ"ץ בבית ההוראה

ר"מ בישיבת גור ב"ב

ביצד לבקר את ה"חלה"

שאלה:

הרבה מתחבטים ושואלים, מהי הדרך הנכונה לביעור ה"חלה" לאחר ההפרשה. יש שמשליכים לאשפה, אך יש המקפידים לשורפה, ואף יש שממתינים לשרוף את חתיכות הבצק, בשריפת החמץ בערב פסח. בתשובה שלפנינו נבאר את הצדדים בזה, וכיצד ראוי לנהוג למעשה.

קו 'הלכה למעשה' - מענה הלכתי 24 שעות ביממה 03-8055000

תשובה ערוכה

// המשך

אם לא היה מפורש בהסכם בין ראובן המוכר לשמעון הקונה, ששמעון הקונה יתחיל לקבל את דמי השכירות, רק לאחר מסירת החזקה, היתה שורת הדין, שלאחר כל תשלום שישלם שמעון הקונה, כחלק מהתשלום הכולל על רכישת הדירה, יתחיל לקבל חלק יחסי מדמי השכירות, כפי היחס שבין התשלום ששילם, לתשלום הכולל שעליו לשלם, כמבואר בב"מ ס"ה ע"ב ובשו"ע יו"ד קע"ד. והיות ומסתבר שההסכם שראובן המוכר ימשיך לקבל את כל דמי השכירות - לאחר מסירת החזקה, עד התשלום האחרון, אינו כולל מקרה שבו העיכוב בתשלום הוא מצד ראובן המוכר [שאל"כ, כל מוכר שעשה הסכם כזה, יוכל לדחות בתואנות שונות את קבלת התשלום האחרון, ולהמשיך לגבות את דמי השכירות לעצמו], יש להכריע על כל פנים מדיני שמים ועל פי היושר, ששמעון הקונה יקבל מדמי השכירות, את החלק היחסי למה ששילם כבר.

ד. הסכום יוצמד למדד, לפי יום התשלום בפועל.

המשמעות של הצמדה למדד היא, שערך הכסף נקבע לפי כח הקנייה שלו ביום התשלום. לכן לגבי נידון זה, אין מקום לחלק מצד מי היה העיכוב, כי סוף סוף הכסף לא שולם במועד התשלום הנקוב בהסכם. לכן הסכום יוצמד למדד, לפי יום התשלום בפועל.

עוד בענין הפותחן לפקקי השעם

בתשובתי בעלון הקודם ביארתי את טעם הדבר שאין איסור בנקיבת המגופה, מצד הכשרת המגופה עצמה לשמש כמכסה נקוב, שאין למגופה שם כלי, כיון שאם מסיירים אותה היא נשברת, ואי אפשר לחזור ולהשתמש בה, וציינתי שכן מבואר להדיא בדברי רשב"ג בשו"ע ע"א ס"ט ע"א וברש"י שם: "אי אפשר לנוטלה - שלא תשבר כולה" (ועי' במאירי שם שכתב, שהמגופה היתה עשויה מטיט או מסייד).

והעירוני, שבמקום אחר (בב"מ כ"ג ע"ב) כתב רש"י: "חביותיהם של חרס היו, וגפין אותם במגופת חרס, ושורקין טיט סביב לדבק המגופה שלא יצא ריח היין, ובימי שבט או ניסן שמוכרין בעלי חביות לחנווני, כעשר או כחמש עשרה יחד, נוטלין מגופותיהם וטועמין את היין, וחוזר וסותמו וטח בו טיט סביב המגופה, והוא קרוי רושם, ונושאן החנווני לביתו". ומשמע שאפשר לחזור ולהשתמש במגופה לאחר פתיחתה, ודלא כרש"י בע"ז הנ"ל.

בפשיטות יש ליישב, כדי שלא יסתרו דברי רש"י, שמתחילה סגרו את המגופה רק במעט טיט, שלא יצא ריח היין, כדי שיוכל החנווני לטעום מהחבית, ואחר כך חזרו וסותמו את המגופה בטיט, באופן שאי אפשר לפותחה בלי לשבור אותה, כיון שלצורך שתייתה, לא היתה הדרך להסירה, אלא לנקוב את המגופה מצידה, או להתיז את פי החבית, כמו שעולה מדברי המשנה בשבת.

ואפילו אם נאמר כפשיטות דברי רש"י בב"מ, שאפשר להסיר מגופה ולחזור ולכסות בה, ודלא כרש"י בע"ז, מכל מקום מסתבר שאין הדרך לעשות כן, אלא כשהמגופה שלימה כמות שהיא בלא שום נקב, אבל לאחר נקיבתה, וודאי אין דרך להסירה ולהחזירה, כיון שאפשר להוציא את היין דרך הנקב. ולכן אין מקום לדון בנקיבת המגופה להוציא את היין, מצד המגופה עצמה, אלא רק מכח פתח לחבית, כיון שאחר הנקיבה שוב אינה כלי כלל בפנ"ע, אלא רק חלק מהחבית, ומשנה לא זוה ממקומה.

שיעורים הנמסרים

מפי מורינו הגאב"ד שליט"א
יום שני | בשעה 21:15

בבית המדרש קאמארנא רחוב דבורה הנביאה 14

בהלכות מקוואות

שבת קודש אח"כ: | בבית המנסת קהל חסידים
רחוב הרב לוין 1 שיכון ה'

שעה ורבע לפני זמן הדלקת הנרות

בהלכות הנחת תפילין

ופסקי אבות

ניתן להאזין לשיעורי הגאב"ד שליט"א בטלפון: 073-3718126

שעות קבלת קהל בבית ההוראה

ע"י הגאב"ד שליט"א

בימים א-1 8:30-8:45 בבית המנסת קהל חסידים
רח' הרב לוין 1 שיכון ה' ב"ב

(לשאלות קצרות בלבד)

בימים א-ד

13:00 - 13:45 בבית המנסת מאקאווא רבינו תם 8 ב"ב

בימים ג, ד

19:30 - 21:00 בבית המנסת אנטיניא הושע 9 ב"ב

בשאר ימות השבוע

המענה לשואלים

על ידי מורי ההוראה

כל הוצאות

הדפסת הגליון

נתרמו ע"י

הר"ר צבי אלימלך לינצ'ר הי"ו

לע"נ חתנו הר"ר דוד ז"ל

בן יבלחט"א

מורינו הגאב"ד שליט"א

לקביעת תור לבוררות בדיני ממונות ושאר עניינים ע"י הגאב"ד שליט"א ניתן לפנות לקו בית ההוראה בשלוחה 413 | לשאלות בהלכה והערות בעניין העלון ניתן לפנות למייל b038055000@gmail.com

קו 'הלכה למעשה' - מענה הלכתי 24 שעות ביממה 03-8055000

להנצחות ותרומות וכן לקבלת העלון באופן דיגיטלי יש לפנות ל b038055000@gmail.com

רשת בתי הוראה
הוראה רבקה

לע"נ פוסק הדור בעל שבט הלוי וגאב"ד זכרון מאיר רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל